

Poročilo o okrogli mizi SAZU in IAS 3. decembra 2024

Zakaj Slovenija zaostaja za primerljivimi državami EU?

Okrogla miza je bila uspešno izvedena, 30 udeležencev je prišlo v živo, 10 se jih je udeležilo po spletu. Vabila so bila poslana na 80 naslovov. Opravičila smo dobili od kabineta predsednika vlade, ministra za finance in ministra za visoko šolstvo, znanost in inovacije. Iz Gospodarske zbornice Slovenije je bil prisoten vodja analitske skupine Bojan Ivanc. Iz VZMD (Vseslovensko združenje malih deležnikov) je prišel mag. Kristjan Verbič. Iz Banke Slovenije, bank, zavarovalnic, Ljubljanske borze in medijev ni bilo udeležencev. Posvetovanje je bilo posneto in je dostopno na spletnih straneh SR SAZU in VZMD (www.youtube.com/live/snCMXZoK-SY).

Zbrane sta pozdravila predsednika SAZU, akad. prof. dr. **Peter Štih** in IAS, prof. dr. **Matjaž Mikoš**.

Uvodna predstavitev prof. dr. **Petra Glaviča** je bila objavljena v Delu in jo lahko preberete na spletni strani SAZU in IAS. V njej je podal statistične podatke primerjave razvoja Slovenije z razvojem primerljivih držav EU. Prikazal je tudi stališča in priporočila IMD, OECD in Evropske komisije. Na osnovi naših analiz je zaključil s pomanjkljivostmi in vzroki dosedanjega razvoja.

Uvodne analize je podprlo več predavateljev. Dr. **Peter Wostner** iz Urada za makroekonomske analize in razvoj (UMAR), urednik letnih poročil o produktivnosti, je predstavil uresničevanje strategije razvoja Slovenije 2030, zlasti z vidika produktivnosti in konkurenčnosti. Strateške prioritete morajo biti: 1) dvig produktivnosti, 2) prehod iz naložbene v inovacijsko podprto rast, 3) razvoj sposobnosti za nišni, vodilni položaj v svetu (raziskave, razvoj in inovacije, s pilotno opremo za prebojne projekte, digitalizacijo z uvajanjem najzahtevnejših tehnologij, razvoj kadrov in povezovanje), določiti in ciljno podpirati prednostna področja.

Prof. dr. **Gojko Stanič**, predsednik Slovenskega razvojnega sveta je opozoril na napake pri podžavljenju družbenega premoženja in na neupoštevanjem dejstva, da so ljudje v informacijski ekološki dobi ključni produkcijski tvorci in so zato partnerska podjetja ekonomsko in socialno nadpovprečno uspešna.

Prof. dr. **Jože P. Damijan** in **Drago Babič** sta opozorila na de-industrializacijo EU, stagnacija produktivnosti, energetske krize, tehnološko in razvojno zaostajanje EU in Slovenije. EU ne razvija nobene od 64 kritičnih tehnologij, tehnološko zaostaja pri razvoju zelenih tehnologij in naprednih materialov, v prehranjevalni verigi. Potrebna je nova razvojna in industrijska strategija (investicije, cene energije, materiali) ter strategija tehnološkega razvoja (strategija, ukrepi, investicije) in njeno udejanjanje.

Mag. **Velimir Bole** iz EIPF je pokazal, da je kumulativni neto izvoz kapitala (na enoto BDP) v Sloveniji do 2023 presegel ustrezni neto izvoz kapitala v najbolj razvitih državah EU za preko 70 %, neto izvoz kapitala novih članicah EU pa za eno tretjino, čeprav so slednje še v času krize imele absolutno za polovico večjo negativno neto investicijsko pozicijo do tujine kot Slovenija. Bistveno večji neto izvoz kapitala je v Sloveniji povzročil znatno večje krčenje razpoložljivih kupnih skladov za delovanje domačega gospodarstva. Veliko krčenje razpoložljivih kupnih skladov je povzročilo znatno relativno zmanjšanje investicij v fiksna sredstva (kot delež BDP). V primerjavi z najbolj razvitimi državami EU so se investicije v fiksna sredstva po 2015 doslej že zmanjšale za približno tretjino in v primerjavi z novimi članicami za petino. Relativen padec investicij povzroča zaostajanje v poglobljanju (torej v prispevku) kapitala, zaradi česar se pešanje v konvergenci produktivnosti nadaljuje tudi po 2014.

Prof. dr. **Jože Repe** se je vprašal, zakaj so se slovenska razmišljanja o prihodnosti ustavila pri osamosvojitvi ter vključitvi v EU in NATO in zakaj v več kot tridesetih letih ni prišlo do t. i. »tretjega družbenega soglasja«, kaj z državo sploh narediti? Narejene napake so bile in so v veliki meri

nepopravljive, imajo več vzrokov: 1) ideološki predsodki do bivšega sistema in njegovih uspehov (uničiti najuspešnejša podjetja), 2) politični obračun z jugoslovanstvom – politični in ekonomski umik iz prostora bivše skupne države, vstop bivših republik, Avstrije, Italije in Madžarske v slovenski ekonomski prostor, 3) obnova kulturnega boja, obračun s socializmom kot sistemom, prevzem gospodarstva z denacionalizacijo in privatizacijo, nezmožnost kakega za državo pomembnega dogovora med levico in desnico, 4) sprejeti politični in ekonomski sistem je izhodiščne družbene odnose zacementiral tako, da jih praktično ni mogoče več spremeniti (npr. volilni sistem, parlament, pokrajine). Zaradi teh vzrokov je država opustila nujno državno načrtovanje, čeprav je zaradi tujega kapitala, multinacionalk in vojn nujno. Politični sistem, nezaupanje v politiko, razdeljenosti družbe in odsotnost skupne energije ne kažejo možnosti za dolgoročne projekte. Ali se lahko vrnemo na preprost, a jasen splošni cilj: generaciji naših otrok in naših vnukov mora biti bolje, kot je bilo naši?

Sledila je razprava:

Dr. **Zoran Marinšek**: Imamo analizo stanja, vendar kako spremeniti smer? Tako, da zagotovimo funkcionalnost celotnega sistema. Država kot sistem ne funkcionira, razgrajena je v posamezne podsisteme. Sistem moramo obravnavati kot ekosistem (sociološko-tehnološko-ekonomski sistem). V njega je treba vključiti posamezne sklope državnega sistema, povezati posamezne strategije in jih v njem udejanjati. Nefunkcionalnosti celotnega sistema se izražajo v razvojno-inovacijskem ekosistemu kot 'doline smrti': 1) v razvojno-inovacijskem ciklu, 2) med usmerjanjem javnih sredstev v RRI ter koncentracijami kompetenc in poslovnih ciljev izvajalcev (RRI-institucij in podjetij): med njima ni dvosmerne povratne zanke, 3) med resorji, ki naj bi sodelovali v razvojno inovacijskem ciklu: MVZI, MGTŠ, MOPE, ...: med njimi ni oblikovanja skupne presečne strategije. Zeleni prehod je priložnost za povečanje ustvarjene dodane vrednosti na osnovi razvoja inovativnih produktov, storitev in tehnologij, potrebnih za preobrazbo slovenskega gospodarstva.

Mag. **Emil Milan Pintar**: z analizo se strinja, toda kako in kdo naj izvede spremembe? Politika in stranke nimajo zaupanja ljudi, koalicija ni uspešna, opozicija samo poskuša rušiti vlado. Potrebna je strategija – kdo naj jo napravi? Vodenje države je sistem upravljanja z družbo, ne boj za oblast. Osnovni problem je sedanjí volilni sistem, ki strokovnjakom ne dovoli niti kandidiranja, še manj izvolitve. Volilni sistem je potrebno spremeniti tako, da bo civilna družba imela možnost predlagati kandidate za poslance in jih tudi izvoliti. V 20 letih niso bili sposobni ustanoviti pokrajin, prepovedali bi kurjenje z drvmi, za plače je pomembna uvrstitev v višji razred, ne pa uspešnost dela.

Mag. **Kristjan Verbič**, VZMD, meni, da je posvet dober in izredno pomemben. Zato ga sodelavci VZMD snemajo in predlaga, da prisotni širijo glas o posvetu v svojem okolju. Posneli bodo tudi nekaj razgovorov s predavatelji in da zanamcem zagotovimo dobre pogoje za življenje in razvoj.

Mag. **Katja Hleb** je izrazila navdušenje nad posvetom. Čeprav je bila ena redkih prisotnih žensk na prvem posvetu, je menila, da je pretežno moška iniciativa za tak prvi posvet znak njihove proaktivne zavzetosti in skrbi za razvoj RS. Dodala je, da so iniciativo prevzeli izjemno odgovorni moški, ki izkazujejo velike kvalitete, da pa je to iztočnica tudi za ženske, ki se bodo v tako vpeljan model razmišljanja o skupni prihodnosti rade in aktivno vključile. Na naslednjem srečanju bo prosila za besedo oz. predstavitev.

Mag. **Drago Babič** meni, da je ob pretežno tehnično-ekonomski usmeritvi predavateljev pomembna tudi prisotnost družboslovcev v razpravah.

Dr. **Gojko Stanič** je opozoril, da mediji ne objavljajo mnenj, ki so pomembna za razvoj družbe. Zaposlenim so prepovedali delo v Državnem zboru. Posveti niso dovolj, potrebno bo ustanoviti politično stranko. Podpreti je potrebno najboljša podjetja in projekte, ki so najboljši v mednarodnem okolju.

Čim prej je potrebno ukrepati:

- Slovenija potrebuje nov razvojni model,

- potrebno je znižati odlive sredstev v tujino, npr. obresti od javnega dolga preusmeriti z državnimi obveznicami na domači trg, popraviti krivice vlagateljem v banke, podjetja in sklade ter preusmeriti del depozitov prebivalstva na kapitalski trg,
- izboljšati produktivnost gospodarstvu z večjo inovativnostjo in vlaganji v vrhunske tehnologije,
- pospeševati raziskave, razvoj in prenos znanja iz univerz in inštitutov ter ustanavljati razvojne centre v podjetjih,
- izboljšati gospodarjenje z državnim premoženjem,
- razvijati kmetijstvo in povečevati samooskrbo z živili.

Predlog za naslednja posvetovanja

Predlagam naslednja dodatna posvetovanja:

1. Posvet z gospodarstvom v okviru GZS: izboljšanje produktivnosti in mednarodne konkurenčnosti, povečanje deleža visoko-tehnološkega sektorja v izvozu, razvoj sodelovanja z univerzami in inštituti pri prenosu znanja, patenti, državne podpore.
2. Razvoj kapitalskega trga, obnovitev zaupanja prebivalstva in preusmeritev dela depozitov v vrednostne papirje, varčevanje v 2. in 3. pokojninskem stebru, znižanje izvoza kapitala.
3. Na znanju temelječa družba, izobraževanje, raziskave in razvoj, inovacije in podjetništvo, digitalizacija, financiranje zagonskih podjetij.
4. Trajnostni razvoj – družbeni, gospodarski in okoljski steber: neenakost, demokracija, vladanje, elite, zdravje, plače in pokojnine, aktivno staranje, zeleni prehod, samooskrba s hrano, krožno gospodarstvo, nič odpadkov, učinkovitost rabe virov, trajnostna in nizko-ogljikna energija.

Osnutek novega razvojnega modela Slovenije

- Razvoj uspešne družbe in države z veliko enakostjo, izobrazbo, etičnimi vrednotami, stopnjo zavesti, sodelovanjem, solidarnostjo in plačami z visoko kupno močjo;
- Zelena in digitalna preobrazba v trajnostno družbeno, okoljsko in gospodarsko uspešno državo, ki bo vodilna po mednarodnih primerjavah;
- Razvoj pokrajin s hitrejšim razvojem manj razvitih regij, z znižanjem dnevnih potovanj zaposlenih, delom na domu, dostopnostjo dnevnih gibanj s kolesi in peš;
- Na znanju temelječa družba: visokokakovostne, izvirne in prebojne raziskave, razvoj in prenos znanja, inovacije in višanje proizvodnosti, privabljanje in razvoj talentov iz domovine in tujine;
- Krožno gospodarstvo z nič odpadki, učinkovito izrabo vseh virov, avtomatizacijo, robotizacijo, računalniškim optimiziranjem proizvodnje, trajnostno gradnjo (les, nič-energijska, samooskrbna);
- Izgradnja javne infrastrukture, stanovanjska gradnja, kolesarski in železniški promet z vozili na električni pogon in sintezne pline;
- Razvoj kapitalskega trga z odškodovanjem razlaščencev, državnimi obveznicami za slovenske državljane, razvojem delavskega solastništva, večjimi neposrednimi vlaganji tujcev;
- Pokojninska reforma: obvezno varčevanje v drugem in tretjem stebru, dostojne pokojnine, spodbujanje dela upokojencev ob nezmanjšani pokojnini;
- Samooskrba s hrano (razvoj kmetijstva, ohranjanje zelenih površin, stavbe z vrtovi, zelenimi strehami in balkoni) in energijo (obnovljivi viri, JEK2, energijska in energetska učinkovitost);
- Javno šolstvo z vseživljenjskim izobraževanjem, zdravstvo in oskrba starejših s preprečevanjem bolezni (zdravo življenje in prehrana, telesna in duševna dejavnost, neodvisnost od alkohola in mamil).

15. 1. 2024

zasl. prof. dr. Peter Glavič